

Kotoutumisen sietämätön vaikeus

Ismo Söderling

Suomi sai uuden maahanmuuttajien kotoutumista (integroitumista) edistävän lain viime syksynä. Lain yksinkertaisena ideana on tarjota kaikille maahanmuuttajille omat kotoutumispolkinsa, joiden puitteissa voidaan tukea ja edistää tulijoiden osallisuutta yhteiskunnassa. Aikaisempi laki oli tavoitteiltaan vaatimattomampi keskittyen lähinnä työttömien työnhaun tukemiseen.

Uusi laki pyrkii edistämään myös eri viranomaisien yhteistyötä. Laki sinällään vaikuttaa hyvältä. Suomalainen kotouttaminen sai hieman lisämaustetta, kun uuden hallituksen työnjaossa kotouttamisasiat siirrettiin sisäministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Kestänee vuosia ennen kuin suomalainen kotouttamiskäytäntö lähtee liitoon eri alue- ja viranomaistasoilla. Siihen asti me jokainen kotosuomalainen voimme edistää lain henkeä omilla toimillamme. Ohessa muutama vinkki omakohtaisesti koettuna. Ilmeisesti keinot ovat onnistuneita, koska niitä hyvällä muistelen vuosikymmenien jälkeenkkin.

Ruotsin malliin: Olin Ruotsissa 1960–70 –luvuilla jonkin aikaa auto- ja terästehtailla oppimassa elämää ja pakkotahtista työntekoa. Suuret siirtolaisuusvuodet olivat parhaillaan menossa. Kielitaidottomia, ujoja suomalaisia oli tehtaiden käytävät vääriä. Meitä lukion käyneitä pyydettiin usein tulkeiksi. Ensimmäinen tulkkaukseni oli ikimuistoinen Volvon Göteborgin tehtaalla. Työnjohtaja Thorp pyysi göteborgskallaan (Skånen murreta) kääntämään suomalaisille maalareille, että tehtaan käytävä (väg) pitää maalata keltaiseksi työnjohtajan kopin luota. Käänsin, ja kun Thorp tuli tunnin kuluttua takaisin, oli pomojen kopin seinät (vägg) hyvää vauhtia vaihtamassa väriä. Pomo mökötti viikon verran. Taisi Kuusamon pojillakin hiipua usko suomalaiseen lukio-opetukseen. Mutta siitä se lähti. Olimme linkkinä ja aina käytettävissä – kyllä tulkkaaminen aina liukuhihnan voitti. Ja voi niitä kiitollisia silmiä, kun ”oma” oli tukemassa.

Amerikan malliin: Seuraavan kotouttamiskoulutuksen sain 1980-luvun lopulla kun olimme perheemme Ann Arborissa University of Michiganissa. Yliopistolla oli tervetulo-ohjelma kaikille vieraileville tutkijoille. Jostain kumman syystä sain kutsun rehtorin rouvan pitämille japanilaisille teekutsuille. Vaikka kahvihammasta kolottikin, oli tilanteen sosiaalinen luonne ja vilpittömyys omalla tavallaan hellyttävää. Sen opin Yhdysvalloista, että vierailijoille pitää olla oma mentori (”luottohenkilö”, opastaja) ja erityistä ohjelmaa. Oma mentorini oli ”Bill”, Vietnamin sodan veteraani. Hänen sotatraumansa oli kova – samoin marihuanan tarve. Mutta Bill oli aina käytettävissä tiukoissa paikoissa – ja niitähän siirtolaisella riittää.

Kanadan malliin: Kovinta kyytiä olen kotouttamisasiossa saanut Quebecissä Kanadassa, jossa olin vaimoni kanssa vierailevana tutkijana 1990-luvun puolen välin paikkeilla. Sinällään Kanadahan tunnetaan monikulttuurisuuden kehtona ainakin alan tiedekirjallisuudessa. Käytännön kokemus on vain hieman toisenlainen ainakin ranskankielisessä Kanadassa: ”kotiutua pitää, mutta meidän ehdoillamme”. Yliopistolla oli kieli- ja kulttuuripatrolleja. Biokemisti-vaimoni joutui laboratoriopulloistaan vaihtamaan englanninkieliset etiketti-tekstinsä ranskaksi. Ehkä tilanne on rauhoittunut niillä kulmin sitten 1990-luvun. Nationalismi ja maahanmuutto eivät tule oikein keskenään toimeen.

Viron malliin: Entä Viro? Naapurimaassamme on satojatuhansia venäläisiä ja heidän jälkeläisiään. Venäjänkielisistä palveluista ja kulttuurisista oikeuksista ei maassa juurikaan puhuta. Virolaisten trauma sotiin jälkeiseen miehitykseen on ymmärrettävä. Kannattaisiko asenteita kuitenkin lieventää vähitellen uusien sukupolvien tullessa työmarkkinoille? Kun Viro haikautui EU:n jäseneksi, istuin muutaman kerran Viron hallituksen kokouksissa seuraamassa hakuprosessiin liittyvien integraatiokysymysten käsittelyä. Selvästi

oli havaittavissa, että tavoitteena oli tehdä vain tarvittava minimi, eli se, mitä tarvitaan jäsenyyden saamiseksi. Eipä sitten kauan kestänytkään, kun Virossa puhkesi patsaskiista. En halua olla pahanilman lintu, mutta tuskinpa tuolloinen ”vääntö” virolaisten ja Viiron venäläisten välillä jää viimeiseksi.

Takaisin Suomeen. Uusi kotoutumislakimme lähtee toimimaan, mikäli muutama reunaehto toteutuu. Ensinnäkin resurssien riittävydestä on huolehdittava. Jos halutaan, että maahanmuuttajat oppivat kielen ja saavat työtä, se edellyttää voimakasta taloudellista panostamista. Kieli- ja työllisyyskoulutus täytyy toteuttaa siten, että maahanmuuttaja saa sen nopeasti, helposti ja laadukkaasti. Samoin täytyy olla itsestään selvää, että kotoutumiskoulutuksen väistämisestä täytyy olla omat seuraamuksensa. Reunaehtona on myös

eri hallinnonhaarojen ja virkahenkilötasojen yhteispeli. Miten saada ELY-keskukset, kunnat ja yksityiset sektorit pelaamaan yhteen – siinäpä haastetta.

Kotouttaminen ei toteudu suuristakaan resurssista huolimatta, ellei kantaväestö suhtaudu ymmärtäväisesti ja hyväksyvästi tulijoihin. Tässä suhteessa kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi. Mitä aikaisemmin opimme kotoutumiseen liittyvät käytännöt, sitä harmonisempi ja tehokkaampi on yhteiskuntamme. Pallo onkin opetus- ja kulttuuriministerillä. Kotoutumiseen ja monikulttuurisuuteen liittyviä käytäntöjä on hyvä opetella ja harjoitella jo tarhassa ja peruskoulussa. Olisihan se soma kuulla kuusivuotiaan kertovan tarvittaessa, että ”hei pappi, neekerivitsit eivät ole kivoja”.

The unbearable difficulty of integration

Last fall, Finland passed new legislation to promote the integration of immigrants. The premise of the law is to offer all immigrants their own path to integration, and thus help them become part of Finnish society. The earlier law had more modest goals, relating mostly to helping unemployed immigrant job-seekers with their career development.

There are currently about 200,000 immigrants in Finland. While legislation can ease the integration process, it is nevertheless also important that we, through our own actions, contribute to helping the new arrivals to integrate.

Over the years my career has taken me to Sweden, the United States and Canada. Each country has its own practices that we can use as lessons here in Finland. In Sweden, people were always vigilant about making immigrant voices heard in the workplace, and many times I helped in this process as an interpreter. In the United States it was considered important to arrange meetings and gatherings to advance integration, and finding a workplace “mentor,” or support person, was also common.

In French-speaking Canada I saw what the dissection of nationalism and immigration looked like. At

the university where I worked, various “language police” roamed the halls making sure that English didn’t dominate. It was not a pleasant experience. Some situations can be challenging, like the one in Estonia (and the other Baltic countries), which is home to a substantial Russian minority whose linguistic and cultural autonomy are quite restricted. Estonia continues to bear the trauma of its post-war occupation period – but isn’t it time for a bit of détente by now?

Even with excellent resources, integration does not happen unless the original population meets the new immigrants with understanding and tolerance. In the end, integration is a two-way process, and the earlier we as people learn to contribute to it, the more harmonious and efficient our society will become. Now, the ball is in the hands of the Finnish Minister of Education and Culture. We should be learning about and practicing the procedures related to integration and cultural diversity already in kindergarten and comprehensive school. How nice would it be to hear a six-year-old tell his or her father, “Dad, it’s not really funny when you make jokes about black people”?